

A spanyol-mór háború. *Madridból* jelentik, hogy a spanyol csapatoknak a mai napra várt előnyomulását a kabilok ellen a Marokkóban dühöngő erős szélvihar miatt elhalasztották. — Újabb *melillai* jelentések szerint a közeli magaslatokon elsáncolt mórok az őrségváltás pillanatában támadták meg a spanyol hadoszlopokat, ezek azonban hatásos fegyvertüzet intéztek ellenük. A harcban résztvett egy hegyi üteg is, amely a főlváltó hadcszopot kísérte. Az ellenséget sikerült pozíciójából elűzni és neki nagy veszteséget okozni. Tegnapelőtt a mórok szintén nagy veszteségeket szenvedtek. Megtámadtak ugyanis egy élelmiszerszállítmányt kísérő katonai csapatot, amely csellel kicsalta őket rejtett helyükből.

A párisi *«Matin» sansebastiani* tudósítója beszélgetést folytatott az ott időző *spanyol miniszterelnökkel*. A miniszter kijelentette, hogy tekintettel arra, mily csekély tekintélye van Muley Hafidnak a rifvidéken, nem hiszi, hogy ennek követsége ott eredménytelenné fogja agítálni. A miniszter mitsem tud arról, hogy Muley Hafid a hatalmakhoz fordult, hogy interveniálásra bírja őket a Spanyolországgal kitört konfliktusban. A hatalmak aligha tennének eleget ily kívánságnak, miután a spanyoloknak a rifterületen meg kell boszulniok a támadásokat és katonai operációikat semmi esetre nem szakítanak meg.

A budai Vár.

Igen nagyon megbotránkozunk és nevetünk rajta, mikor időnként olvassuk a híresekét, hogy meghalt egy ó-budai öreg polgár, aki hosszú életében egyszer se látta a szépséges Pestet. A budai oldal csendes, békés természetű lakosai már nem olyan követelőzők ama pestiekkel szemben, akik meg viszont csak annyit láttak a balparti testvér-városból, amennyit látniok adódik a villamosból, mikor ünnepnapján, egymáshoz préselve, kiszállanak a Zugligetbe, vagy a Hűvösvölgybe. Nem is tartják számon a pestieket, mert felette sokan vannak. Ha tehát divatja kelt mostanában a világ városok sajtójában, hogy felfedezzék a metropolisokat saját lakóik előtt, bizvást felkerelkedhetünk mink is, hogy megismeressük az ismeretlen Várat a budapestiekkel. Azon a kicsi területen megtanulhatjuk az egész magyar históriát. Lépten-nyomon beszédes, agg kövek állítanak meg s a hol már itt is elfogytak azok, ezen a szűk helyen hamar segítségül jön a kegyeletes visszaemlékezés és szemünk elé varázsolja a régi multat, a dicsőségeset, a véreset és a szomorút.

Mint afféle kényelmes emberek, a siklón megyünk fel, mely 1863 óta huzgálja fel a hegyre az embereket, jobbra azonban inkább csak a képviselőket és képviselőjelölteket, kik a folyó miniszterelnököt keresik, meg a hivatalnokokat, a kik odafelé is szaladnak, visszafelé is, csak hogy kissé gyorsabban s akik a Várból csak annyit látnak, amennyi az írószobájukba szorult belébe.

Mindjárt a sikló alján visszapillantunk egy kissé. Itt állottak Mátyás király pompás istállói s ezek helyén épült jó három száz esztendő múlva a budai magyar színház. Itt azért, mert első színházaink mind-egyike is kocsii-, vagy csizmadia-szinben állott.

Feljutva a Szent György-térre, meglep, hogy a multat keresve, egy modernül kiépült, nagyszerű négyszögre érünk. Ha nem állna itt a lovas-bravurjairól híres Sándor Móríc grófnak palotája, az 1806-ban épült, ma miniszterelnöki ház, akár vissza is fordulhatnánk. A nagyszerű új királyi palota elfeledteti IV. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás palotáit. De míg azokban hangos, fejedemli élet folyt, ez Mohács óta csendes. I. Ferdinándtól Mária Teréziáig nem lakott benne királyunk és

mikor a török kiűzése után, 1771-ben fel épült Mária Terézia palotája, nem királyi személy jött beléje, hanem a szende angol kisasszonyok, ezek után pedig a jezsuita-atyák az egyetemükkel. Hogy pedig félreértés ne legyen a dologban, mi végre készült e hajlék, középebe még csillagvizsgáló tornyot is szurtak. Nem is maradt meg benne a multra emlékeztető, csak az északi szárnyon álló Zsigmond-korabeli kapu, mely a várfal nagy rondellájához vezetett s melyhez egy kerti lakást ragasztottak. 1887-ben pusztult el innen az utolsó kimagasló emlékeztetője a régi időknek: a híres, hatszögletű csonka-torony, melyet Zsigmond építtetett a cseh rablók börtönéül.

Mégis akad min elmerengeni ezen a téren. Ez volt Zsigmond tere. Itt esett le nemes feje jó Hunyady Lászlónak és itt tört lándzsát az öcsese, Mátyás király a cseh Holubárral. Akkoron még öt öl széles árok választotta le a palotát a tértől, melyen Zsigmond királynak és Herkulennek klasszikus szobra állott. Itt nyugodott 1827-ig, a mikor ráakadtak, a szent zsigmondi prépostság templomában Mátyás első neje: a cseh Borbála. Százával borították a teret 1686-ban a török v tézek hullái és itt hulla el az 1852-ben felállított emlékmű felirata szerint: »Hentzi tábornok... 418 hőssel együtt... a császárért és a hazáért.« A hol a királyi kocsiszin mellett lépcső vezet le a Krisztinavárosba, 1887-ig erős várkapu állta el az utat. Ez volt a fehérvári kapu, melyet V. László emeltetett 1440-ben. 1723-ban felrobbant a puskapor-toronyval együtt, de III. Károly újra építette és 1840-ben restaurálták. Ezen törtek fel honvédeink 49-ben.

A Stiborok, Perényiek, Rozgonyiak, Garák, meg Bakócz Tamás laktak itt egykoron. Nádorok és herceg-érsekek, meg jámbor szerzetesek. Mert itt volt, a Várszínház helyén, a »mezitlábas barátoknak«, a ferenc-rendieknek temploma, a hódoltság után pedig a karmelitáknak. Ide temették a barátok templomába, utolsó Árpád-házi királyunkat: III. Endrét. Kolostorukban lakott, a hadtestparancsnokság épületében, a török időben való keresztény kádi: Werbőczy István, ennek halála után pedig majd másfél századon át a budai parancsnokló basa.

Ahol a kocsinjárók a Várba jutnak, szintén kapu állt egykoron. A Vizi-kapu, melyet Szent János kapujának is neveztek, meg bizánci kapunak. Itt tört meg Bizánc ereje. Itt dőlt el Buda sorsa 1686-ban. A kaput 1893-ban bontották le, minek utána egynéhányat már rommá tett előbb némely véres ostrom.

A Disz-téren vagyunk. Az egykori Szent György-téren. Itt fejezték le Kontot és harminckét társát, itt adta át Bakács primás a Rómából hozott kereszties zászlót Dózsa György kemény markába. De nem itt tették tüzes trónra a kereszties vitézt. Ellenben a kofák, ha csalárdságon érte őket a magisztrátus, itt vezekeltek. (Azóta javult meg a kofák mérlege.) II. Ulászlót itt kiáltotta királylyá a vesztébe rohanó nemesség.

Ezen a vidéken volt háza, bal oldalt: Báthory Istvánnak, Gara Miklósnak, Korvin Jánosnak, Ozorai Lipótnak, jobbra: Kanizsai Miklósnak, Czobor Gáspárnak. Mátyus bánnak, a szentgyörgyi és bazini grófoknak.

Ezen andalogva, kiérünk a Szent Háromság-térre. Közepen áll egy kétszáz esztendőös szobor-mű: az 1715-ben emelt Szentháromság-szobor. Jobbra fényeskedik Nagyboldogasszony temploma, melyet IV. Béla alapított, Nagy Lajos és Zsigmond nagyobbitott, Mátyás szépitett. Míg urrá nem lett rajtuk a török, ki mecsetté alacsonyította a nagyszerű templomot. Országos ünnepséneket folytak le benne. Itt kiáltották királylyá a rendek a cseh Vencelt, itt koronázták meg Róbert Károlyt és I. Ulászlót, itt volt pompás menyegzője Mátyásnak és

Beatrixnak. A templom megett temető volt, melyből fedett fafolyosó vitt le a vízvárosi temetőbe. Így gondoskodtak eleink a halottokról. Az élőknek már márványlépcsőjük volt éppen szemben a Vérmező felé. Ezt Hentzi rombolta szét.

A templomtól balra állott a domonkosok temploma és kolostora. A hatszázéves torony még ma is látható. Ebben a kolostorban volt Mátyás egyeteme, a töröknek meg istállója.

A tér baloldalán van a Városháza, mely 1690-ben épült és 1724-ben renoválódott. Kápolnájában őrizték a szerzetes rendek eltörléséig Alamizsnás szent János ereklyéit.

A pénzügyminiszteri palota helyén állott Széchenyi Tamás országbíró háza, a tér bal sarkán pedig ama szép régi házban, Kanizsai Miklós tárnokmester.

A mai fortuna-utcában háza volt: Báthory Andrásnak, Szeged városának, Cillei grófnak. Ahol most az evangélikus templom áll, Róbert Károlynak, meg Nagy Lajosnak volt az udvarháza.

Az egész Fortuna-utca csupa jellegzetes, szép régi ház. Az utca elején jobbra áll a veres-sünderház. Egykor Gara Miklós nádor volt. Aztán, száz év előtt színesek mulattatták benne a csendes civiseket, kiknek fiai Hentzinek segítettek s akikről egy polgártársuk, ifj. Palugyay Imre, Buda leírója 1852-ben, büszkén írja: »a honvédelmi bizottmánynak a Buda város területére kivetett ujoncok kiállítására mindannyiszor sürgős meghagyása Buda város elöljáróságának mindvégig muladékosságán hajótörést szenvedni kényszerült.«

Am elértük már a bécsi-kaput, melyet csak 1896-ban bontottak le. Itt esett el a Nándor-utcában Abdurrahman Abdi basa, az utolsó budai basa. Ezért hívták Vértucának a Nándor-utcat. A tért s a belőle nyíló Werbőczy-utcat a hódoltság idején csupa zsidó lakta. Azok, kiknek őseit a Zsigmond-tér közeléből ide üztek, piros köpenyűkkel s rajta a sárga folttal együtt. A visszafoglalás után innen is távoznok kellett, nemkülönben a Vizivárosból is, melyet zsidó-városnak is neveztek és Ó-Budán kellett megtelepedniük.

A tér bal oldalán sorjában gyönyörű ódon házak húzódnak, melyeket elhagyatva, a Ferdinánd-térre lyukadunk.

Itt áll a helyőrségi templom, a Vár magyar lakosainak századokon át plébánia-temploma: a Magdolna-egyház, a hódoltság idején egyetlen keresztény templom. 1390-ben már független anyaegyház, 1495—1526 közt sok országgyűlés helye. A visszahódításakor tornya leomlott. Ujra építették. I. Ferencet ebben koronázták meg és Martinovic apátot itt fosztották meg papi ruhájától. Egykori temetőjében nyugszik Werbőczy István.

Szomszédságában a belügyminisztérium és az országos levéltár ódon házai szende Klára-szüzek klostroma és temploma volt. Szemben velök a sarkon a pénzverő ház volt, hátuk megett pedig, a primási ház mellett, lakott balra Perényi Imre nádor, jobbra, kissé távolabb: Zápolyai János szepesi gróf, míg a közigazgatási bíróság mellett Báthori Istvánnak és Andrásnak volt háza 1517-ben.

Mikor a török elfoglalta Budát, három napig égett a Vár. Mikor visszavettük a Várat a felrobbant lőporos torony majd minden házat földre vert. Rom volt a Vár a hódoltság első napján és mint rom jutott kezünkbe. De azért maradtak itt még századok épületek, a szent Háromság-tértől északra minden utca egy nagy darab mulat fed fel. És a Várnak minden talpalattnyi földje krónikása a multnak. A megilletődött lélek hamar meglátja az új házak helyén a régieket, a dicsőséges időkről regélőket. Egy muzeum maga az egész Vár. És mint minden magyar muzeumban, itt sincs semmi, a mi utba igazitana. Mert igaz, hogy negyven esztendő előtt a Magyar Tudomá-

nyos Akadémia állítólag husz magyarázó táblát szegezett ki némely házakra, de ezekből keresve se találhat senki hatnál többet, amelyeket pedig meglel, azok téves adatokat tudós homályossággal és általánosságban adnak elő. Igaz, hogy az álmodozás szereti az esti szürkületet. Akik tehát Nagybaldogasszony és Szent István napjain az esztendő eme két napján, mikor megelevenül a Vár, odazárandokolnak, várják megott az estét is.

Hegyí Ödön.

A király.

*

A templomokban megkondulnak a harangok, a szivekben olyan érzések, amelyek a harangszónál is jobban zengenek és ez az összecsendülő harmónia belesir, beleujjong a holnapba, a holnaputánba, az időtemplomba, ahol nincs ritusos elérékenyülés, csak Igazság. Ez az oltártalan isten tartja meg a jövő napok lélekzetvételeihez a mai szívdobbanásokat, ha igazak, ha hamisak. A holnapokért nincs okunk szégyenkezni. A királyért reszketnek meg holnap ünnepi meghatottságban a magyar szívek, a hetvenkilenc esztendő, öreg királyért.

Az öreg királyért, akit két emberöltő előtt állított napszámba a szerencse, vagy a balsors és aki azóta pihentetlenül végzi a legsúlyosabb munkát, amire ember küldetett. Uralkodni annyit tesz, mint elfelejteni önmagát, embernek ez a legnehezebb. És nem volt még uralkodó, aki ezt jobban értette volna, mint a mi királyunk, aki ezt olyan megrendítő lelkiismeretességgel, önmagát sújtó fenséges szívtelenséggel cselekedte volna, mint ő.

Pedig a király hetvenkilenc esztendeje, nem annyi, mint másé. Aki a nemzetekkel él és a nemzetekért van, az millió ember gondjait éli meg egy napban és e rettenetesre meghatványozott életben vannak olyan napok, amelyeket évtizedek erejével évtizedek terheltségével a história nemzett. Szörnyű napok ezek. Főlemelők és megalázók. Teremtők és rombolók. Sok ilyen napot ért meg a mi királyunk és tudta élni őket. A történelem föl fogja jegyezni róla, hogy ő volt a legerősebb király.

A legerősebb ember is, akit oly magasra emelt a kötelességtudás, hogy a legszörnyűbb csapások se tudták olyan mélyre megroskasztani, hogy rátalálhatott a szívére, amely emberi módon vérzett, amely királyi gög nélkül vérzett, egészen úgy, mint a közönséges szív, mikor megmarcangolja a fájdalom. Közönséges szívek elvéreztek volna ennyi kinszenvedéstől. A király, ez a csodálatos királyi ember megállta ezt a vértanúságot is. Holott pedig a vesztesége mértékre is királyi volt, nem közönséges. Mert gazdag áldással áldotta a sors, mikor áldotta. Olyan hitvest rendelt melléje, aki a fenségnek és a szépségnek eszményképe volt és olyan sarjat, férfiasan tökéleteset, uralkodásra hivatottat, aminőt csak a kiválasztott népek kiválasztott költői alkothatnak hőskölteményekben. És meghalt mind a kettő, idő előtt, tragikusan. Férjnek, apának a leggyötrelmesebb fájdalom. Panasza nélkül, megrendülés nélkül elviselhetlen. A király elviselte, mert embernek is köztünk a legerősebb.

Nem magának élt, nem ülhetett hát hosszú tort azok fölött, akik neki haltak meg. Ami a testéből szakadt el, azt megírtni nem volt érkezése, csak akkor könyvezhetett, mikor a hatalom halottait virasztotta, mikor a halál elnyelt egy darab földet, egy darab országot és ekkor nem magáért sirt, hanem a népeiért, akiket nagygyá szeretett volna tenni, nagygyá és legyőzhetlenné. Valamennyit egyformán nagygyá, egyformán erőssé. Ami megint titáni erőt követelt. Mert sokfélék ezek a népek és nem egy az érdekük. Sokfélék az

országai és nem egy a természetük. Amíg fiatal volt, összéb akarta hozni őket, most már csak arra ügyelhet, hogy — mint a bolygók — bele ne fussanak egymásba, hogy egymást föl ne borítsák.

Ez a veszedelem sohse volt nagyobb, mint most, de sohse volt őszintébb a magyar nemzet törekvése, mint éppen most, hogy ebben a munkájában a király mellé áll. Amilyen nagy a király szeretete a magyar néphez, olyan nagy ennek az iránta való áldozatkészsége.

NAPIHIREK.

Budapest, aug. 17.

Időjárás. Hazánkban tegnap elvétve, inkább csak északkeleten fordult elő csapadék, különben az idő tulnyomóan derült volt és a hőmérséklet többnyire egy-két fokkal a normális fölé emelkedett; a maximum Crkvenicán, Csáktornán meg Eszéken 31 C fok és a minimum Árvaváralján, Rajecfürdőn meg Botfalum 7 C fok volt.

Kilátás: Lényegtelen hőváltozás és nyugaton helyenkint zivataros esők várhatók.

— **A király születésnapja.** Augusztus 18-át, a király születés napját a szokásos kegyelettel üli meg a hivatalos világ a fővárosban. Dél előtt díszszemle lesz a Vérmezőn, tíz órakor ünnepi istentisztelet mondanak a koronázó Mátyástemplomban. Délután hat órakor pedig a miniszterelnök ebédet ad a király születésnapja alkalmából. A Ludovika Akadémiában a régi szokáshoz híven szintén holnap, a király születésnapján tartják meg a hadnagyaavatást.

Bécsből jelentik: A »Wiener Abendpost« a király holnapi születésnapja alkalmából hosszabb, mélyen érzett cikket közöl, amelyben utalás történik arra, hogy a birodalom polgárai tiszteletteljes csodálattal és egyre növekvő szeretettel tekintenek ő felségére, a kinek atyai szíve egyenlően érez minden népe iránt és a kinek bölcs törekvése mindenkor országai lakosainak boldogságára és jólétére irányul. Hogy mily mélyen gyökereznek a felség iránti hűség és ragaszkodás érzelmei, az elmúlt jubiláris év ezerszeres szeretetteljes tüntetései bizonyítják. A lap ő felségében a békés uralkodót ünnepli, aki fenkölt szövetségeseivel egyetemben birodalma és Európa részére évtizedeken át megóvta a békét. Ő felségének sikerült ezen év kezdetén komor napok idején becsülettel megóvni a monarchia békéjét. A monarchia első sorban I. Ferenc József császár és király hatóság támogatásának és bölcs uralkodásának köszönheti, hogy az újabb korban nagyhatalomra és az egész világ szemében teljes tekintélyre tett szert.

Ischből jelentik: A király születésnapja alkalmából a *Travn* két partja és a *Sirius-Kogel* ki van világítva. Az esptanadon és a sétatereken zenekarok hangversenyeznek. A színházban diszeloadás volt. *Walsh Arthur, Edvárd* király szertartásmestere tegnap este *Ischbe* érkezett és ma a királynak *Edvárd* király rendkívül szívélyes hangú levelét fogja átnyújtani, amelyben királyunknak holnapi születésnapja alkalmából gratulál.

Berlínből táviratozzák: *Bethmann-Hollweg* birodalmi kancellár *Wilhelmshöhe* ment, ahol kihallgatáson jelentkezik és részt vesz a király születésnapjára évfordulója alkalmából rendezendő ünnepélyen.

— **Lónyay grófné Edvárd királynak.** *Marienbad*-ból táviratozzák: *Lónyay* grófné és férje ma Edvárd angol király tiszteletére az Egerländer szállóban dezsónét adott, amelyen Cartwright nagykövet és neje, Liechtenstein herceg kerületi főnök és neje és Zichy János gróf is megjelentek.

— **Lipót Szalvátor főherceg Budapesten.** *Kassáról* jelentik: *Lipót Szalvátor* főherceg ma délb *Lapispatakról*, hol a tüzérségi gyakorlatokon vett részt, kocsin *Kassára* hajtatott, majd a délutáni gyorsvonattal Budapestre utazott. A pályaudvaron, hol az egész helyőrség tisztikara megjelent, cercle volt. A főherceg megszólította az itteni ezredeseket, *Loskay, Békessy* és *Mörk* tábornokokat, valamint *Szabó* főtörzsorvost.